

PIOTR RAŻNIAK

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
Pedagogical University of Cracow, Poland

SŁAWOMIR DOROŃKI

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
Pedagogical University of Cracow, Poland

ANNA WINIARCZYK-RAŻNIAK

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
Pedagogical University of Cracow, Poland

Światowe centra ekonomiczne w Stanach Zjednoczonych – stan obecny i perspektywy rozwoju

World Economic Centres in United States – Present State and Perspectives

Streszczenie: Celem opracowania jest określenie poziomu odporności funkcji kontrolno-zarządczych na kryzys dominującego sektora kreującego tę funkcję w miastach Stanów Zjednoczonych oraz prognoza ich odporności do roku 2025. W tym celu posłużono się wnioskowaniem w oparciu o trend zmian wskaźnika światowych centrów ekonomicznych (ŚCE). Wskaźnik obliczony został na podstawie standaryzowanych wartości wyników finansowych korporacji zlokalizowanych na obszarze metropolitalnym z uwzględnieniem jego potencjału ekonomicznego oraz zróżnicowania sektorowego. W latach 2006–2016 w większości amerykańskich światowych centrów ekonomicznych spadła liczba siedzib zarządów, ale jednocześnie wzrosła ich odporność na kryzys głównego sektora kreującego funkcję kontrolno-zarządczą, a najważniejszymi ŚCE w USA są obecnie Nowy Jork, Chicago, Houston i San Jose. Wykazano, iż odporność miast USA na kryzys funkcji kontrolno-zarządczej wzrastała później niż wartość rynkowa firm po spowolnieniu gospodarczym z 2008 roku. Z kolei w 2025 roku najważniejszymi ŚCE w Stanach Zjednoczonych będą Nowy Jork, Chicago, San Jose i San Francisco. Nie zauważono zależności przestrzennej w prognozowanej dynamice wartości wskaźnika ŚCE. Spadki i wzrosty wartości występują mniej więcej równomiernie na przestrzeni całego kraju. Nie widać też wpływu konkretnego sektora na dynamikę analizowanego wskaźnika.

Abstract: In the globalisation process, the largest corporations are becoming stronger despite the emerging economic crises. Cities with large corporations in their area can develop command and control functions in the global economy. In this case, Beijing has the strongest command and control function and next are New York, Tokyo, London and Paris. The aim of the study is to determine the level of resilience of command and control function to the crisis of the dominant sector creating this function in the cities of the United States and the perspectives of their resilience by 2025. The application was based on the perspectives of the World Economic Center Index (WECI). The ratio was based on the standardised values of the financial results of corporations located in the metropolitan area, taking into account its economic potential and sectoral diversification. In 2006–2016, most of the American World Economic Centers (WEC) dropped the number of headquarters, but at the same time increased resilience to the crisis in the main sector, and the most important WEC in the USA are now New York, Chicago, Houston and San Jose. It has been shown that the resilience of US cities to the command and control function crisis increased later than the market value of companies after the economic slowdown of 2008. In turn, in 2025, the most important World Economic Centers in the United States will be New York, Chicago, San Jose and San Francisco. No spatial dependence was observed in the projected dynamics of WEIC values. Declines in value, as well as increases occur more or less evenly across the entire country. Also, the impact of a specific sector on the dynamics of the WEICs are not visible.

Słowa kluczowe: korporacje transnarodowe; sektory gospodarki; siedziby zarządu; światowe centrum ekonomiczne

Keywords: corporation; headquarters; industry sectors; World Economic Center

Otrzymano: 19 grudnia 2017

Received: 19 December 2017

Zaakceptowano: 17 lipca 2018

Accepted: 17 July 2018

Sugerowana cytacja / Suggested citation:

Raźniak, P., Dorocki, S., Winiarczyk-Raźniak, A. (2018). Światowe centra ekonomiczne w Stanach Zjednoczonych – stan obecny i perspektywy rozwoju. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 32(3), 116–127. <https://doi.org/10.24917/20801653.323.7>

WSTĘP

Rola wielkich korporacji w miastach jest badana od kilkudziesięciu lat. Są istotnym składnikiem procesów globalizacji i wpływają na powiązania międzynarodowe pomiędzy miastami (Hall, 1966; Friedmann, 1986; Beaverstock, Smith, Taylor, 1999). Jak twierdzą W. Kilar (2009) i Z. Zioło (2009), globalizacja przejawia się również w lokowaniu działalności w krajach o niższych kosztach pracy lub też przyjmowaniu funkcjonujących tam przedsiębiorstw. Ponadto korporacje tworzą przedstawicielstwa w nowych państwach, zwiększając powiązania handlowe między poszczególnymi miastami (Liu, Derudder, Taylor, 2014). Istnieje więc trend do powstania międzynarodowego systemu gospodarczego i zwiększenia zarówno komunikacji między korporacjami, jak i miastami (Sassen, 2000).

Lokalizacja siedziby firmy oraz faktycznego miejsca prowadzenia działalności nie zawsze jest taka sama. Jest to szczególnie widoczne w firmach z licznymi oddziałami, w tym zwłaszcza należących do branży finansowej oraz sektora usług i handlu. Nieco mniej to widać w przypadku przemysłu. Oznacza to, że lokalizacja siedziby firmy związana jest bardziej z funkcją kontrolną niż z rzeczywistą lokalizacją zasobów produkcyjnych (Śleszyński, 2015). Wydaje się, iż badania lokalizacji siedzib zarządów największych światowych firm ukazują specyficzną siłę miasta pod kątem jego funkcji kontrolno-zarządczej w światowej gospodarce, która jest jednym z wielu mierników w tworzeniu hierarchii miast (Taylor, 2004).

Siedziby zarządów największych korporacji tworzą funkcję kontrolno-zarządczą miasta i według P.J. Taylora i G. Csomósa (2012) to korporacje zlokalizowane na liście Forbes Global 2000 mogą kreować tę funkcję w skali świata. Miasta są także analizowane pod tym kątem w układach części kontynentów (Raźniak, Dorocki, Winiarczyk-Raźniak, 2018), jak i krajowych (Śleszyński, 2007). Omawiane funkcje są też badane pod kątem metod grawitacyjnych w aspekcie działalności badawczo-rozwojowej (Tóth, Csomós, 2016) czy też ogólnych ciężarów funkcji kontrolno-zarządczych na świecie (Csomós, Tóth, 2016).

Z kolei najnowsze koncepcje skupiają się na potencjalnych zmianach funkcji kontrolno-zarządczej w miastach w momencie wystąpienia ewentualnego kryzysu głównego sektora firm pełniących te funkcje zarówno w skali światowej (Raźniak, Dorocki, Winiarczyk-Raźniak, 2016; 2017), jak i w Europie Wschodniej (Raźniak, Dorocki, Winiarczyk-Raźniak, Płaziak, Szymańska, 2016; 2017).

Jeśli weźmie się pod uwagę, że miasta Stanów Zjednoczonych dominują w światowej gospodarce pod względem funkcji kontrolno-zarządczych (Csomós, 2013), celem opracowania jest określenie poziomu odporności funkcji kontrolno zarządczej na kryzys dominującego sektora tworzącego tą funkcję w Stanach Zjednoczonych oraz jego prognoza odporności badanej funkcji do 2025 roku.

METODY

Do przeprowadzonej analizy wykorzystano dane z listy Forbes Global 2000 (Forbes, 2017), zagregowane do poziomu obszarów metropolitalnych, w których znajduje się siedziba zarządu firmy (Csomós, 2017). Przeanalizowano ich przychody, dochody, wartość rynkową i wartość środków trwałych w latach 2006–2016. Następnie zagregowano dane do poziomu obszarów metropolitalnych, w których znajduje się siedziba zarządu firmy, i określono ich liczbę w danym ośrodku miejskim. Ponadto wzięto pod uwagę liczbę sektorów występujących w danym mieście według klasyfikacji opracowanej przez Standard & Poors (Global Industry Classification Standard – GICS).

W celu porównania potencjału kontrolno-zarządczego poszczególnych obszarów metropolitalnych obliczono wartości standaryzowane oparte na normalizowanych wartościach finansowych korporacji, które mają siedzibę zarządu w danym ośrodku. Były to wartości przychodów, sprzedaży, wartości rynkowej i aktywów (x) dla poszczególnych sektorów (z) [1], a następnie dokonano ich zsumowania i otrzymano w ten sposób syntetyczny wskaźnik potencjału dla danego obszaru metropolitalnego (SWP_{SZ}) [2]. Analizą objęto jedynie ośrodki, które miały cztery i więcej sektorów.

$$z_k = \sum \frac{x - \frac{\sum_{i=1}^N x_i}{m}}{s_x} \quad [1]$$

$$SWP_{SZ} = \sum_{i=1}^N z_{k_i} \quad [2]$$

gdzie:

x – wartość przychodów, sprzedaży, wartości rynkowej i aktywów sektorów dla poszczególnych obszarów metropolitalnych,

k – sektory,

m – liczba obszarów metropolitalnych w danych sektorze,

s – odchylenie standardowe dla x ,

SZ – siedziby zarządów.

Obliczenia te wykonano dla lat 2006–2016 w celu prześledzenia zaistniałych zmian. Aby zweryfikować, który sektor najsilniej wpływa na potencjał kontrolno-zarządczy danego ośrodka, odjęto od wskaźnika potencjału dla danego obszaru metropolitalnego (SWP_{SZ}) wartość poszczególnych sektorów i sprawdzono, jak zmieniła się suma wartości standaryzowanych (z') dla danego kraju, uznając za 100% sumę początkową [3].

$$z' = \frac{SWP_{SZ} - z_k}{SWP_{SZ}} 100 \quad [3]$$

W ten sposób otrzymano informację, które ośrodki mają najsilniejszą specjalizację, a który sektor jest najsłabszy. Im wynik – po odjęciu danego sektora – jest niższy, tym potencjał kontrolno-zarządczy był oparty na potencjale firm należących do jednego sektora, co mogło wpływać na spadek jego międzynarodowej pozycji w przypadku zachwiania się koniunktury w danym sektorze. Obszary metropolitalne, które posiadają wysokie różnice pomiędzy wartościami minimalnymi i maksymalnymi otrzymanymi po odjęciu poszczególnych sektorów, posiadają dużą specjalizację jednego sektora i niedorozwój pozostałych. Natomiast ośrodki, dla których różnica ta jest mała, rozwinęły się w sposób kompleksowy.

W oparciu o przeprowadzone analizy skonstruowano indeks stabilności (IS), dzieląc wartość wskaźnika (SWP_{SZ}) przez wartość odchylenia standardowego (S) wartości otrzymanych po odjęciu poszczególnych sekcji (z') [4].

$$IS = \frac{SWP_{SZ}}{S_{z'}} \quad [4]$$

Im wartość wskaźnika jest wyższa, tym większa stabilność (brak silnej specjalizacji) przy równomiernym rozwoju wszystkich analizowanych sektorów gospodarki. Pokazuje to także, jak kryzys finansowy głównego sektora wpływa na wyniki finansowe miasta.

W celu określenia zrównoważonego potencjału międzynarodowego obszarów metropolitalnych skonstruowano syntetyczny wskaźnik światowego centrum ekonomicznego (Raźniak, Dorocki, Winiarczyk-Raźniak, Płaziak, Szymańska, 2017). We wskaźniku tym uwzględniono zarówno indeks stabilności, jak i liczbę sektorów oraz liczbę siedzib zarządów, nadając im odpowiednio wagę 50, 30 i 20 [5]. Wartości wag oparto na badaniach analizy składowych głównych (PCA) oraz znaczenia poszczególnych zmiennych w światowej hierarchii miast. W celu uproszczenia wzrostu dokonano zaokrąglenia wag.

Indeks stabilności świadczy o sile danego ośrodka. Z kolei duża liczba sektorów może wpływać stabilizująco w przypadku kryzysu jednego lub kilku sektorów. Powyższe wskaźniki są w dużej mierze uzależnione od liczebności siedzib zarządów w ośrodku. Biorąc zatem pod uwagę powyższe przesłanki, zdecydowano się w skonstruowanym wskaźniku światowego centrum ekonomicznego uwzględnić zarówno potencjał finansowy, jak i odporność ośrodka na kryzys (Raźniak, Dorocki, Winiarczyk-Raźniak, 2017). Powyższe zestawienie pozwoli na bardziej całościową analizę potencjału ośrodka, zwłaszcza w przypadku ośrodków o podobnej wartości stabilności gospodarczej.

$$WECI = \frac{50IS + 30k + 20SZ}{100} \quad [5]$$

gdzie:

SZ – liczba siedzib zarządów,

k – liczba sektorów.

W celu określenia przewidywanych wartości wskaźnika ŚCE oraz struktury sektorowej obszarów metropolitalnych wykorzystano analizę trendu na podstawie linii regresji (Tarczyński, 2000) dla lat 2011–2016, czyli okresu po kryzysie finansowym (Dorocki, 2011).

WYNIKI NAJWIĘKSZYCH KORPORACJI NA ŚWIECIE

Tab. 1. Najważniejsze ośrodki kontrolno-zarządcze na świecie w latach 2006–2016

Miejsce	Rok										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1.	Nowy Jork	Nowy Jork	Nowy Jork	Tokio	Nowy Jork	Nowy Jork	Tokio	Tokio	Tokio	Pekin	Pekin
2.	Tokio	Tokio	Londyn	Nowy Jork	Tokio	Tokio	Nowy Jork	Nowy Jork	Nowy Jork	Nowy Jork	Nowy Jork
3.	Londyn	Londyn	Tokio	Londyn	Londyn	Paryż	Londyn	Pekin	Pekin	Tokio	Tokio
4.	Paryż	Paryż	Paryż	Paryż	Paryż	Londyn	Pekin	Londyn	Londyn	Londyn	Londyn
5.	Dallas	Pekin	Pekin	Pekin	Pekin	Pekin	Paryż	Paryż	Paryż	Paryż	Paryż

Źródło: opracowanie własne na podstawie Csomós (2017)

Można stwierdzić, iż do roku 2011 dominującymi ośrodkami kontrolno-zarządczymi na świecie były Nowy Jork, Tokio i Londyn (tab. 1). Są one także głównymi miastami światowymi i miastami globalnymi w skali świata. Z kolei w ostatnich kilku latach zdecydowanie wzrosło znaczenie miast chińskich, a zwłaszcza Pekinu, który w 2007 roku pojawił się na piątym miejscu, a od 2012 roku jego funkcje kontrolno-zarządcze zdecydowanie wzrastały. Dzięki temu od 2015 roku Pekin ma największe funkcje kontrolno-zarządcze na świecie, spychając tym samym tradycyjnych liderów (Tokio i Nowy Jork) na kolejne miejsca.

Tab. 2. Liczba siedzib zarządów według krajów w dominujących trzech krajach na świecie

Miejsce	Rok										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
USA	703	671	609	562	550	544	533	549	565	577	589
Chiny	64	89	109	133	162	166	184	182	207	232	249
Japonia	320	291	259	288	270	260	258	251	226	219	219

Źródło: opracowanie własne na podstawie Csomós (2017)

Analizując zmianę liczby siedzib zarządów, można zauważyć ich spadek w tradycyjnie silnych gospodarkach, jakimi są USA i Japonia. W 2006 roku w USA zanotowano 703 siedziby zarządów, co stanowiło aż 35% wszystkich notowanych na liście Forbes Global 2000. Liczba ta systematycznie spadała aż do 2012 roku i dopiero od 2013 roku zauważono ich wzrost. Jednak w latach 2006–2016 ogólna liczba spadła o 16%. Inną sytuację zaobserwowano w przypadku Japonii. W latach 2006–2008 spadła liczba siedzib zarządów, by wzrosnąć w 2009 roku i następnie spadać w każdym kolejnym roku. W latach 2006–2016 spadek ten wyniósł 32% i był dwukrotnie wyższy niż w przypadku firm zlokalizowanych w USA.

Zdecydowanie inaczej przedstawia się dynamika w Chinach. Jeszcze w 2006 roku znajdowały się tam jedynie 64 firmy (3,2% udziału na liście „Forbesa”), podczas gdy w 2016 było ich już 249 (wzrost o 342%), co stanowiło już 12% udziału. Spośród analizowanych trzech państw jedynie w Chinach zauważono coroczny wzrost liczby firm i nawet kryzys gospodarczy z 2008 roku nie spowodował jego zmniejszenia, widocznego chociażby w USA i Japonii. Ponadto od wielu lat na drugim miejscu pod względem

liczby siedzib zarządów była Japonia, lecz w 2015 roku została wyprzedzona przez Chiny i w 2016 roku ta przewaga się zwiększyła (tab. 2).

Tab. 3. Wartość rynkowa firm w latach 2006–2016 w bilionach dol.

Kraj	Rok										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
USA	13,0	14,1	12,8	7,0	10,9	12,8	13,6	15,0	18,2	19,9	19,7
Chiny	1,0	2,0	3,9	2,1	3,4	3,8	3,7	3,7	3,6	6,0	5,0
Japonia	3,2	3,4	2,9	1,8	2,4	2,7	2,5	2,6	2,8	3,2	3,1
Razem 2000 firm „Forbesa”	31,0	36,0	38,6	19,6	31,4	36,9	36,8	39,2	44,4	48,1	44,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Csomós (2017)

Generalnie można stwierdzić, iż największe korporacje na świecie zdecydowanie zwiększyły swoją wartość rynkową. Podczas gdy w 2006 roku łączna wartość rynkowa 2000 największych firm wyniosła 31 bilionów dol., to w 2016 roku było to już 44,5 biliona dol. Zauważono drastyczny spadek ich wartości w 2009 roku, co było spowodowane wspomnianym wcześniej kryzysem gospodarczym. Jednak już po dwóch latach osiągnęły one wartość rynkową sprzed kryzysu. Firmy państw wielkiej trójki również straciły na wartości w latach 2008–2009, jednakże najmniejszą stratę zanotowały te położone w Japonii (38%). Na podobnym poziomie spadki zauważono w USA (45%) i Chinach (46%). Można stwierdzić, iż korporacje amerykańskie lepiej poradziły sobie z kryzysem niż chińskie – tylko o różniący je 1 p.p. W latach 2008–2009 w USA spadła liczba siedzib zarządów, a w Chinach wzrosła, czyli średnio w czasie kryzysu wartość rynkowa w przeliczeniu na jedną firmę w USA spadła w mniejszym stopniu niż w Chinach, gdzie spadek był o 1 p.p. większy, mimo większej liczby firm branż pod uwagę (tab. 3).

ŚWIATOWE CENTRA EKONOMICZNE W USA

Według metodologii ŚCE w Stanach Zjednoczonych wyróżniono 25 miast. Zarówno w 2006, jak i w 2016 roku pod względem liczby siedzib zarządów dominował Nowy Jork, który zdecydowanie odstawał od Chicago i San Jose. Należy zwrócić uwagę, iż w pierwszej dziesiątce miast w 2006 roku tylko Nowy Jork, Chicago, Minneapolis i Waszyngton położone są w tradycyjnie najbardziej rozwiniętych przemysłowo regionach kraju, czyli w megalopolis Bos-Ny-Wash oraz megalopolis Chica-Tor, leżącym w pasie tzw. *rust belt*, który już w XIX wieku odgrywał ogromną rolę w gospodarce Stanów Zjednoczonych. Pozostałe sześć miast z pierwszej dziesiątki położone jest w południowej i wschodniej części kraju. Z kolei analizując dynamikę liczby siedzib zarządów, należy zwrócić uwagę, iż jedynie w dwóch miastach zauważono ich wzrost. W Bridgeport wzrost wyniósł 45,5%. Jest to ośrodek położony w sąsiedztwie Nowego Jorku. Bliskość jednego z najważniejszych ośrodków gospodarczych świata mogła przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności terenów z nim graniczących. Natomiast w 21 z 25 miast zauważono spadek liczby siedzib zarządów, największy wystąpił w Charlotte, St. Louis, Cincinnati, Denver i Richmond (tab. 4).

Tab. 4. Zmian liczby siedzib zarządów w latach 2006–2016

Miejsce	2006	2016	2006 = 100
Bridgeport	11	16	145,5
San Jose	29	32	110,3
Hartford	6	6	100
Chicago	38	38	100
San Francisco	25	24	96
Nowy Jork	96	86	89,58
Atlanta	19	17	89,47
Milwaukee	9	8	88,89
Boston	17	15	88,24
Minneapolis	20	17	85
Seattle	12	10	83,33
Waszyngton	21	17	80,95
Houston	34	26	76,47
Los Angeles	28	21	75
Filadelfia	19	14	73,68
Detroit	14	10	71,43
Dallas	28	20	71,43
Columbus	7	5	71,43
Pittsburgh	10	7	70
Phoenix	10	7	70
Richmond	9	6	66,67
Denver	18	12	66,67
Cincinnati	12	8	66,67
St. Louis	11	7	63,64
Charlotte	10	4	40

Źródło: opracowanie własne na podstawie Csomós (2017)

Tab. 5. Sumaryczny wskaźnik ŚCE dla miast USA w 2016 roku

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2020	2025
WECI	161,5	151,1	142,7	134,4	134,5	129,5	127,1	131,4	135,4	135,5	141,7	150,2	163,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Csomós (2017)

Sumaryczny wskaźnik ŚCE dla miast w Stanach Zjednoczonych w 2006 roku wyniósł 161,5. Odporność funkcji kontrolno-zarządczej na kryzys spadała aż do 2012 roku, mimo że np. wartość rynkowa korporacji amerykańskich zaczęła wzrastać już w 2010 roku. Z drugiej strony, w większości światowych centrów ekonomicznych zanotowano spadek liczby siedzib zarządów, który mógł odbić się na analizowanym wskaźniku. Jednak od 2012 roku zanotowano systematyczny wzrost wskaźnika, który w 2016 roku osiągnął wartość 141,7, czyli o 12% mniejszą niż w 2006 roku. Prognozuje się wzrost odporności na kryzys funkcji kontrolno-zarządczej dopiero w 2025 roku – wtedy miasta amerykańskie osiągną odporność z 2006 roku (tab. 5).

Zdecydowanie najwyższą wartość wskaźnika światowego centrum ekonomicznego ma Nowy Jork (23,5), który jest zarazem najbardziej odpornym na kryzys funkcji kontrolno-zarządczej miastem ze względu na spadek wartości firm dominującego

sektora. Na kolejnych miejscach znajdują się Chicago (10,7), San Jose (7,9), Houston (7,3) i San Francisco (7,2). Światowe centra ekonomiczne zlokalizowane są przede wszystkim w północno-wschodniej części kraju, a w północno-zachodniej leży jedynie Seattle ze stosunkowo niskim wskaźnikiem ŚCE (3,5). Spośród 10 sektorów wyszczególnionych przez Standard & Poors każdy dominuje przynajmniej w jednym mieście. Najczęściej dominującym sektorem w ŚCE były: media (sześć miast), surowcowy (pięć), prywatne wydatki konsumenckie (cztery) i przemysłowy (cztery). Z kolei sektory: produktów konsumenckich, energetyczny, opieki zdrowotnej, informatyczny, usług telekomunikacyjnych dominowały tylko w jednym mieście (ryc. 1).

Ryc. 1. Światowe centra ekonomiczne w USA i dominujący sektor w 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Csomós (2017)

Ryc. 2. Zmiana wartości wskaźnika światowych centrów ekonomicznych w USA w latach 2016–2025

Źródło: opracowanie własne na podstawie Csomós (2017)

Prognoza na 2025 rok pokazuje brak zmian w miastach najbardziej odpornych na kryzys dominującego sektora. Na pierwszym miejscu nadal pozostają Nowy Jork, Chicago i San Jose. Zanotowały one również jedne z największych wzrostów odporności – w granicach 2,3–2,5 (wskaźnik ŚCE). Pod względem dynamiki wymienione miasta wyprzedziła jedynie Atlanta (3,0). Jednakże pozytywne zmiany nie staną się udziałem wszystkich światowych centrów ekonomicznych. Siedem miast (Richmond, Houston, Waszyngton, Charlotte, Milwaukee, Phoenix, Denver) będzie w 2025 roku bardziej podatnych na kryzys funkcji kontrolno-zarządczej niż w roku 2016. Są to jednocześnie miasta, których wartość wskaźnika ŚCE w 2016 roku nie była zbyt wysoka. Najbardziej zmniejszy się stabilność Denver (–1,9), Phoenix (–1,8) i Milwaukee (–1,5). Nieznacznie zmieni się zróżnicowanie sektorowe (ryc. 2). W 2025 roku w sześciu miastach dominować będzie sektor surowcowy (pięć miast w 2016 roku), a w czterech – sektor prywatnych wydatków konsumenckich (brak zmian w stosunku do 2016 roku). Z kolei media będą głównym sektorem w czterech miastach, podczas gdy w 2016 roku dominowały w sześciu. Jednocześnie prognozuje się, iż w żadnym ośrodku dominującym sektorem nie będzie opieka zdrowotna, która w 2016 roku przeważała jedynie w San Diego.

Tab. 6. Zmiana wartości wskaźnika w wybranych miastach w latach 2016–2025 (pięć miast z największą dynamiką i wszystkie ze spadkiem wskaźnika)

Miasto	Rok				
	2016	2020	2025	2016–2020 2016 = 100	2016–2025 2016 = 100
Atlanta	5,62	6,97	8,57	123,95	152,36
San Jose	7,93	8,90	10,48	112,20	132,12
San Francisco	7,21	7,91	9,28	109,78	128,77
Chicago	10,66	11,47	12,96	107,56	121,48
Nowy Jork	23,45	24,73	25,94	105,43	110,59
Houston	7,31	6,97	6,78	95,32	92,71
Richmond	2,35	2,22	2,14	94,48	91,13
Waszyngton	5,20	4,67	4,18	89,68	80,33
Denver	3,65	2,93	1,77	80,25	48,42
Charlotte	2,04	1,67	0,91	81,71	44,48
Milwaukee	2,56	1,79	1,11	69,94	43,38
Phoenix	2,61	1,59	0,79	60,98	30,41

Źródło: opracowanie własne na podstawie Csomós (2017)

Należy zauważyć, iż zdecydowanie najbardziej odporne miasto, jakim jest Nowy Jork, znalazło się dopiero na piątym miejscu pod względem dynamiki (10,6%), natomiast w pierwszej trójce były miasta z południa Stanów Zjednoczonych. Najkorzystniejsza będzie sytuacja Atlanty, której stabilność powinna wzrosnąć o ponad 50%. Ponadto kalifornijskie San Jose i San Francisco będą legitymowały się dynamiką powyżej 20%. Nieznaczny spadek do 10% może być widoczny w Houston i Richmond, natomiast niezbyt odporne na kryzys Denver, Charlotte, Milwaukee i Phoenix w dużej mierze stracą swoją i tak małą odporność (tab. 6).

PODSUMOWANIE

W procesie globalizacji największe korporacje stają się coraz silniejsze, mimo pojawiających się kryzysów gospodarczych. Wiele jest takich, które są „zbyt duże, żeby upaść” i w przypadku potencjalnego upadku mogą liczyć na wsparcie finansowe państwa. Miasta mające na swoim terenie wielkie korporacje pełnią funkcję kontrolno-zarządczą w gospodarce światowej. Pod tym względem dominuje Pekin, a dopiero na kolejnych miejscach są Nowy Jork, Tokio, Londyn i Paryż. Mimo zawirowań związanych z wybuchem kryzysu gospodarczego w USA kraj ten nadal dominuje w świecie pod względem liczby korporacji, ponieważ siedzibę zarządu ma tutaj 30% firm notowanych na liście Forbes Global 2000. Do niedawna na drugim miejscu pod względem liczby siedzib zarządów była Japonia, jednak w 2015 roku została wyprzedzona przez nieustająco rozwijające się Chiny. W latach 2006–2016 w większości amerykańskich światowych centrów ekonomicznych spadła liczba siedzib zarządów, ale jednocześnie wzrosła odporność na kryzys głównego sektora. Najważniejszymi ŚCE w USA są obecnie: Nowy Jork, Chicago, Houston, San Jose i San Francisco. Warto zauważyć, iż odporność miast USA na kryzys wzrosła później niż wartość rynkowa firm po spowolnieniu gospodarczym z 2008 roku.

Z kolei prognozy wskazują, że do 2025 roku najbardziej wzmocnią swoją odporność Atlanta, San Jose i San Francisco, a nie najsilniejsze Nowy Jork i Chicago. Z kolei najbardziej niekorzystna sytuacja wystąpi w Milwaukee, Charlotte, Denver i Waszyngtonie. Zająd niewielkie zmiany w dominacji głównego sektora w miastach i najczęściej głównym sektorem będą: surowcowy (sześć miast), media (cztery), prywatne wydatki konsumenckie (cztery). Nie występuje zależność przestrzenna w prognozowanej dynamice wartości wskaźnika ŚCE. Spadki i wzrosty wartości występują mniej więcej równomiernie na przestrzeni całego kraju. Nie widać też wpływu konkretnego sektora na dynamikę analizowanego wskaźnika.

Wydaje się, że aby rozwijać się stabilnie, zwłaszcza pod kątem funkcji kontrolno-zarządczych, miasto powinno mieć kilka sektorów gospodarki, bez zbytnej dominacji jednego z nich. W momencie wystąpienia kryzysu w firmach głównego sektora kryzys ten będzie mniej odczuwalny niż w przypadku, gdy zdecydowanie dominuje nad pozostałymi sektorami. Wobec tego miasto powinno dążyć do jak największego zróżnicowania sektorowego firm pełniących funkcję kontrolno-zarządczą. Z drugiej strony, stabilne, zróżnicowane miasto może stracić bądź nie wykształcić rozpoznawalności w świecie biznesu jako znane z konkretnej branży, jak np. Nowy Jork – stolica finansowa świata, San Jose – światowa stolica informatyczna.

Literatura References

- Beaverstock, J.V., Smith, R.G., Taylor, P.J. (1999). A roster of world cities. *Cities*, 6(6), 445–458.
- Begg, I. (1999). Cities and competitiveness. *Urban Studies*, 36(5–6), 795–810.
- Csomós, G. (2013). The Command and Control Centers of the United States (2006/2012): An Analysis of Industry Sectors Influencing the Position of Cities. *Geoforum*, 12(50), 241–251.
- Csomós, G. (2017). *Cities as Command and Control Centres (2006–2016)*. Harvard Dataverse. DOI: 10.7910/DVN/TLPDMS
- Csomós, G., Tóth, G. (2016). Featured Graphic. Modelling the shifting command and control function of cities through a gravity model based bidimensional regression analysis. *Environment and Planning A*, 48(4), 613–615. DOI: 10.1177/0308518X15621632

- Dorocki, S. (2011). Wpływ kryzysu gospodarczego na przemiany struktur regionalnych Francji. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 17, 67–86. DOI: 10.24917/339
- Friedmann, J. (1986). The world city hypothesis. *Development and Change*, 17(1), 69–83. DOI: 10.1111/j.1467-7660.1986.tb00231.x
- Forbes (2017, 15 listopada). Pozyskano z www.forbes.com
- Hall, P. (1966). *The World Cities*. London: Heinemann.
- Kilar, W. (2009). Korporacje informatyczne jako element struktury metropolii. *Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk*, 125, 136–153.
- Liu, X., Derudder, B., Taylor, P.J. (2014). Mapping the evolution of hierarchical and regional tendencies in the world city network 2000–2010. *Computers, Environment and Urban Systems*, 43, 51–66.
- Raźniak, P., Dorocki, S., Winiarczyk-Raźniak, A. (2016). Kryzys gospodarczy a funkcje kontrolno-zarządcze miast w dobie globalizacji. *OPTIMUM. Studia Ekonomiczne*, 79(1), 100–117.
- Raźniak, P., Dorocki, S., Winiarczyk-Raźniak, A. (2017). Permanence of Economic Potential of Cities Based on Sector Development. *Chinese Geographical Sciences*, 27(1), 123–136. DOI: 10.1007/s11769-017-0850-5
- Raźniak, P., Dorocki, S., Winiarczyk-Raźniak, A. (2018). Eastern European cities as command and control centres in time of economic crisis. *Acta Geographica Slovenica*, 58(2), 101–110. DOI: 10.3986/AGS.3124
- Raźniak, P., Dorocki, S., Winiarczyk-Raźniak, A., Płaziak M., Szymańska, A.I. (2016). Lokalizacja ośrodków kontroli i zarządzania elementem stabilności gospodarczej ośrodków miejskich w Europie Środkowo-Wschodniej. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 2(30), 38–54.
- Raźniak, P., Dorocki, S., Winiarczyk-Raźniak, A., Płaziak, M., Szymańska, A.I. (2017). Zmiany pozycji ekonomicznej miast Europy Środkowo-Wschodniej w przypadku kryzysu dominującego sektora. *Ekonomista*, 1, 67–83.
- Sassen, S. (2000). The Global City: Strategic Site/New Frontier. *American Studies*, 41(2/3).
- Śleszyński, P. (2007). Gospodarcze funkcje kontrolne w przestrzeni Polski. *Prace Geograficzne*, 213.
- Śleszyński, P. (2015). Economic control functions in Poland in 2013. *Geographia Polonica*, 88(4), 701–708. DOI: 10.7163/GPol.0041
- Tarczyński, W. (2000). Wyznaczanie trendu w analizie technicznej na podstawie linii regresji. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Prace Katedry Ekonometrii i Statystyki*, 9, 9–27.
- Taylor, P.J. (2004). *World City Network: A Global Urban Analysis*. Routledge: London.
- Taylor, P.J., Csomós, G. (2012) Cities as control and command centres: Analysis and interpretation. *Cities*, 29(6). DOI:10.1016/j.cities.2011.09.005
- Tóth, G., Csomós, G. (2016). Mapping the position of cities in corporate research and development through a gravity model-based bidimensional regression analysis. *Regional Statistics*, 6(1), 217–220. DOI: 10.15196/RS06111
- Zioło, Z. (2009). Procesy kształtowania się światowych korporacji i ich wpływ na otoczenie. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 12, 11–31.

Piotr Raźniak, dr, adiunkt, Instytut Geografii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie. Do jego zainteresowań badawczych należą problemy gospodarcze miast, hierarchie miast światowych, problemy funkcjonowania obszarów metropolitalnych oraz funkcje kontrolno-zarządcze miast kreowane przez korporacje.

Piotr Raźniak, Ph.D., assistant professor at the Institute of Geography of the Pedagogical University of Cracow, Poland. Corporations, hierarchies of world cities, problems of functioning of metropolitan areas, spatial structure of corporations and command and control functions of cities created by large corporations are included in his research interests.

Adres/address:

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
Instytut Geografii
Zakład Geografii Społeczno-Ekonomicznej
ul. Podchorążych 2, 30–084 Kraków, Polska
e-mail: prazniak@up.krakow.pl

Sławomir Dorocki, dr, absolwent studiów z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, doktor nauk humanistycznych w dyscyplinie historia (Instytut Europeistyki, Uniwersytet Jagielloński). Adiunkt w Instytucie Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Jego zainteresowania badawcze skupiają się wokół problematyki regionów i procesów regionalizacji społeczno-gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem zróżnicowania przestrzeni europejskiej oraz procesów integracji europejskiej i uwarunkowań historycznych oraz zastosowaniem metod komputerowych i statystycznych w badaniach nad zróżnicowaniem przestrzeni.

Sławomir Dorocki, Ph.D., Department of Entrepreneurship and Spatial Management, Institute of Geography, the Pedagogical University of Cracow. Sławomir Dorocki has graduated from the Pedagogical University of Cracow, MA degree in Geography, Ph.D. in History (Institute of European Studies of the Jagiellonian University). Associate professor at the Pedagogical University of Cracow, Institute of Geography. His research interests are connected to regional problems and processes of socio-economic regionalisation, with particular emphasis on the diversity of Europe, processes of European integration, historical conditions, and application of computer and statistical methods in the study of diversity of space.

Adres/address:

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
Instytut Geografii
Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej
ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, Polska
e-mail: sdorocki@up.krakow.pl

Anna Winiarczyk-Rażniak, dr, adiunkt, Instytut Geografii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie. Do jej zainteresowań badawczych należą zagadnienia poziomu i jakości życia, rozwój i funkcjonowanie obszarów metropolitalnych, suburbanizacja, geografia społeczna krajów Ameryki Łacińskiej.

Anna Winiarczyk-Rażniak, Ph.D., assistant professor at the Institute of Geography of the Pedagogical University of Cracow. Her research interests include level and quality of life, development and problems of functioning of metropolitan areas, suburbanisation and social geography of Latin America.

Adres/address:

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
Instytut Geografii
Zakład Geografii Społeczno-Ekonomicznej,
ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, Polska
e-mail: arazniak@up.krakow.pl